

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
התוכנית הבין-אוניברסיטאית ללימודי אפריקה

קיימות, פיתוח בינלאומי ויעדי פיתוח בר קיימא של האו"ם

ד"ר אורנית אבידר

סמסטר ב, תשפ"ה 2025

פרטי הקורס:

יום ג':

שעות קבלה : בתיאום מראש במייל

דואר אלקטרוני : ornita@post.bgu.ac.il

טלפון: 054-4404551

2 נקודות זכות

תיאור הקורס

קיימות, מושג מופשט העומד במרכז העשייה והדאגה של הקהילה הבינלאומית ומוסדות האו"ם. בפשט לפי ברונטלנד "מתן מענה לצורכי ההווה (חברה, כלכלה, וסביבה) מבלי לפגוע ביכולתם של הדורות הבאים לספק את צרכיהם". הקורס יתמקד בשלושה נושאים משיקים: קיימות, פיתוח בינלאומי ויעדי פיתוח בר קיימא של האו"ם (SDGs). נחקור את עקרונות הקיימות, גישות, תאוריות והתפתחותן ההיסטורית. בנוסף, נבחן את הקשר בין קיימות לפיתוח, איך התפתחו יעדי האו"ם, ודרכי הפעולה ליישום והשגת יעדים אלו. הקורס ידגיש את התהליכים הפוליטיים והחברתיים הכרוכים ביישום קיימות וישתמש במקרי בוחן מיבשת אפריקה.

מטרות הקורס: לפתח ידע, מיומנויות, עמדות והבנה ביקורתית בתחום הקיימות, פיתוח בר קיימא ויעדי האו"ם ממבט של יבשת אפריקה ומדינות מתפתחות. מתוך כך גם נלמד על נושאי סביבה ואקלים עם דגש על עולם מורכב והאחריות האישית והקולקטיבית.

שיטת ההוראה בקורס:

הקורס יורכב מהרצאות, השתתפות הסטודנטים בדיונים בכיתה, חומרי קריאה וצפייה, פרזנטציות של התלמידים ומבחן.

דרישות הקורס והרכב הציון:

על פי הנחיות הפקולטה, הנוכחות בהרצאות חובה, השתתפות פעילה בהן ותרומה לדיון על בסיס קריאה תקנה 20% מהציון הסופי. השתתפות בסדנת SDGs 10%, עבודה קבוצתית 20%, מבחן סוף הסמסטר 50%.

שיעורים :

18.3 שיעור 1 - מבוא

- הסבר על הקורס, פילוסופיית הקורס, מטרות הקורס, התנהלות
- מושגי יסוד: קיימות, פיתוח בר קיימא, סביבה ומשבר האקלים, ויעדי פיתוח בר קיימא של האו"ם

25.3 שיעור 2- היסטוריה של התפתחות הרעיונות והמושגים

- איך התפתחו הרעיונות והמושגים של פיתוח וקיימות
 - מה התהליכים ההיסטוריים שעברנו עד שהגענו ליעדי האו"ם
 - מקולוניאליזם ל MDGs
 - הטרגדיה של נחלת הכלל – Tragedy of the Commons
 - קריאה חובה:
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. Science, 162(3859), pp.1243-1248.

1.4 שיעור 3 - משבר האקלים וסביבה

- מושגי יסוד
 - שינוי אקלים/משבר האקלים
 - בעיות מרושעות
 - אקולוגיה והמשבר האקולוגי
 - עידן האנתרופוקן
 - הגבולות הפלנטאריים
 - קריאה חובה:
- Deborah R. Coen, "Climate," Encyclopedia of the History of Science (May 2024) doi: <https://doi.org/10.34758/gx3d-3641>
 - Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Chapter 3)
 - <https://www.youtube.com/watch?v=Oh2RevEsoI>
 - קריאה מומלצת:
 - <https://www.anthropocene.info>
 - Selcer, Perrin, "Anthropocene," Encyclopedia of the History of Science (June 2021) doi: 10.34758/zr3n-jj68 (pp. 1-16; 25-26)
 - Benner, S., Lax, G., Crutzen, P. J., Pöschl, U., Lelieveld, J., & Brauch, H. G. (Eds.). (2022). *Paul J. Crutzen and the Anthropocene: A new epoch in earth's history*. Cham: Springer International Publishing.
 - Bianchi, G., Pisiotis, U., & Cabrera Giraldez, M. (2022). GreenComp The European sustainability competence framework (No. JRC128040). Joint Research Centre (Seville site).
 - Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Chapter 4)

8.4 שיעור 4 - קיימות: תאוריות ומושגי יסוד

- קיימות – הגדרות
- מסמך ברונטדלנד
- GreenComp
- והמיומנויות הדרושות לקיימות
- מורכבות
- קריאה חובה:

- Garren, S. and Brinkmann, R. (2018). Sustainability Definitions, Historical Context, and Frameworks. In The Palgrave Handbook of Global Sustainability (pp. 1-20). Cham: Springer International Publishing.

• קריאה מומלצת:

- Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Forward and Chapter 1 pp. 1-14)
- Brundtland, G. (1987). UN Brundtland Commission Report. Our common future. (pp. 5-9, per the PDF, skim the rest)

22.4 שיעור 5 – פיתוח בר קיימא

- סוגיות מדיניות, כלכליות, מדעיות וטכנולוגיות העומדות בבסיס פיתוח בר קיימא כיום
- מה צריך ליישום פיתוח בר קיימא
- סרטון על פרויקט מים בטנזניה – ניתוח הסרטון יחד
- קריאה חובה:

- <https://www.youtube.com/watch?v=YVUjGCHVkmA&list=PLz1ekr325jupQa9vJNqUWMN1YUtbzz4h8&index=2>
- יונתן נ' גז, רעות ברק וויקס, מניה כגן (2019). פיתוח בינלאומי באפריקה בין הלכה ומעשה פרדס הוצאה לאור (פרק 1)

• קריאה מומלצת:

- Soubbotina, Tatyana P. 2004. Beyond Economic Growth: An Introduction to Sustainable Development. WBI learning resources series. Washington DC; World Bank. (Chapter 1)
- Sachs, J. D. 2015. The Age of Sustainable Development. Columbia University Press, New York.
- Ruggerio, C. A. (2021). Sustainability and sustainable development: A review of principles and definitions. *Science of the Total Environment*, 786, 147481.

29.4 שיעור 6 – נקודות מבט גאוגרפיות

- מדינות מפותחות ומדינות מתפתחות
- רמות מרחביות
- מקומי
- בין הגלובלי למקומי
- צדק סביבתי / אתיקה סביבתית
- קריאה חובה:

- Li, D., He, G., Jin, H., & Tsai, F. S. (2021). Sustainable development of African countries: minding public life, education, and welfare. *Frontiers in public health*, 9, 748845.

- <https://www.youtube.com/watch?v=Y3s58Ang5qI>

• קריאה מומלצת:

- Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Chapter 10.8 sustainability ethics pp. 517-524)
- חסון ש. (2009), אתיקה ופוליטיקה סביבתית, מבואות לאתיקה א', בעריכת אסא כשר.

6.5 שיעור 7 – השלכות משבר האקלים

- COP - ועידת הצדדים
- עליית טמפרטורות
- בצורת ומבול
- הכחדת מינים
- למה דווקא באפריקה

- Sabola, G. A. (2024). Climate change impacts on agricultural trade and food security in emerging economies: case of Southern Africa. *Discover Agriculture*, 2(1), 12.
- <https://www.wicked7.org/>

• קריאה מומלצת:

- נאקאטה, ו. (2024). התמונה השלמה - המאבק שלי להשמיע קול אפריקאי חדש במשבר האקלים, תירגום, פרדס הוצאה לאור

13.5 שיעור 8 – חברה

- גורמים חברתיים
- דינמיקת אוכלוסייה
- קהילה
- השפעות הסביבה על החברה באפריקה
- רעב, עוני, הגירה, עקירה וסכסוכים
- קריאה חובה:

- Soubbotina, Tatyana P. 2004. *Beyond Economic Growth: An Introduction to Sustainable Development*. WBI learning resources series. Washington DC; World Bank. (Chapter 6)

• קריאה מומלצת:

- תמיר ארביב ושותפיו. (2021). תשתיות מקיימות לקידום חוסן קהילתי ומוביליות חברתית.
- Franco, I.B. and Tracey, J. (2019), "Community capacity-building for sustainable development: Effectively striving towards achieving local community sustainability targets", *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 20 No. 4, pp. 691-725
- Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Chapter 8.3)

20.5 שיעור 9 – כלכלה ופוליטיקה

- מכשירים פוליטיים וכלכליים
 - כיצד מדינות מקבלות החלטות
 - רגולציה
 - המערכת הכלכלית והשפעותיה
 - השפעות הסביבה על הכלכלה באפריקה
 - קריאה חובה:
- Okbandrias, M., & Nordjo, E. (2024). Localising decent work for poverty reduction in Africa: a case study of the decent work pilot project in Ghana. Journal of Social and Economic Development, 1-18.
- קריאה מומלצת:

- היימין-רייש, נ. (2007), פוליטיקה ירוקה ממעבר מהחברה אל השלטון, המכון הישראלי לדמוקרטיה, מקוון.
- Perman, Roger et al. (2011): Natural Resource and Environmental Economics, 4th ed., Harlow (Pearson)
- Worldwatch Institute (2015): State of the World 2015: Confronting Hidden Threats to Sustainability, Washington, DC (Island Press)
- "Growth: Building Jobs and Prosperity in Developing Countries," DFID <https://www.oecd.org/derec/unitedkingdom/40700982.pdf>

27.5 שיעור 10 – יעדי פיתוח האו"ם – SDGs

- סקירה על 17 היעדים
 - מעבר מ-MDGs ל-SDGs
 - משחק ה-SDG
 - קריאה חובה:
- נאקאטה, ו. (2024). התמונה השלמה - המאבק שלי להשמיע קול אפריקאי חדש במשבר האקלים, תירגום, פרדס הוצאה לאור (פרק 9)
- O'Connell. "Integration: the key to implementing the Sustainable Development Goals." Sustainability science 12, no. 6 (2017): 911-919.
- קריאה מומלצת:

- הכנסת, (2018), יעדי פיתוח בר קיימא של האו"ם, חומר רקע לדיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה
- State of israel (2019). Implementation of the Sustainable development Goals. National review.

3.6 שיעור 11 – מים, אנרגיה ותהליכי עיור

- מים – לכולם מגיע לשתות מים נקיים
- אנרגיה – צרכם בסיסים
- קיימות עירונית
- תכנון עירוני בר קיימא
- קריאה חובה:

- Kiribou, R., Djene, S., Bedadi, B., Ntirenganya, E., Ndemere, J., & Dimobe, K. (2024). Urban climate resilience in Africa: a review of nature-based solution in African cities' adaptation plans. Discover Sustainability, 5(1), 94.

• קריאה מומלצת:

- Barak, N. (2020), Ecological city-zenship, Environmental Politics, 29(3), pp479-499
- Dent, David, Olivier Dubois, and Barry Dalal-Clayton. Rural planning in developing countries: supporting natural resource management and sustainable livelihoods. Routledge, 2013.
- Watch TED talk, Sir Norman Foster, "My Green Agenda for Architecture"

10.6 שיעור 12 – יעדי פיתוח האו"ם - עבודה קבוצתית – פרזנטציות

הסטודנטים יתחלקו לקבוצות של בין 3-5 תלוי במספר תלמידים בכיתה. הקבוצה תגיש עבודה בכתב ופרזנטציה בכיתה. העבודה תהיה עד 5 עמודים ותוגש אלקטרונית עד ה-8 יוני 2025 עד 12 בצהריים.

הפרזנטציה תינתן בשיעור ב-10 ליוני 2025, יהיו 7 פרזנטציות בסה"כ, כל פרזנטציה תערוך 8 דקות + 4 דקות לשאלות. על כל קבוצה:

- לבחור יעד אחד – בטופס שיעבור בכיתה
- לבחור מדינה באפריקה
- לבחור מדינה מפותחת

העבודה והפרזנטציות יענו על השאלות הבאות:

- תארו את יעד הפיתוח (SDG) ואת מטרותיו.
- להשוות את האינדיקטורים של היעד בין שתי המדינות. ומה הבעיות המשתנות במדינות.
- תארו את קשרי הגומלין של יעד הפיתוח (SDG) עם יעדים אחרים, אילו יעדים רלוונטיים ליעד המדובר, אילו יעדים משפיעים עליו ואילו מושפעים ממנו וכיצד.
- תאר את המצב והאתגרים של היעד במדינה שבחרת. האם ה-SDG מתקדם לפי התוכנית?
- מהם תחומי הפעולה הנדרשים עבור יעד זה?

ניתן להיעזר בחומרים הבאים ולמצוא באופן עצמאי חומרים נוספים לפי הצורך:

- About the SDGs: <https://sdgs.un.org/goals> ;<https://www.stairwaytosdg.eu/en/sdgs> ;<https://ourworldindata.org/sdgs>
- Country profile: <https://dashboards.sdgindex.org/profiles>
- Country ranking: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>
- Progress of SDG: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/>
- ATLAS of Sustainable Development Goals 2023: <https://datatopics.worldbank.org/sdgateatlas?lang=en>

17.6 שיעור 13 – מדידת פיתוח בר קיימא סיכום והשלב הבא

- ניטור, הערכה, דיווח
- חדשנות בתחום
- מה אנחנו יכולים לעשות

- הכנה לבחינה
- קריאה חובה:
- Theis, T., & Tomkin, J. (Eds.) (2015). *Sustainability: a comprehensive foundation*. Houston: Rice University. (Chapter 9)
- קריאה מומלצת:
- Bell, Simon, and Stephen Morse. Sustainability indicators: measuring the immeasurable? Routledge, 2012.
- Sala, Serenella, Biagio Ciuffo, and Peter Nijkamp. "A systemic framework for sustainability assessment." *Ecological Economics* 119 (2015): 314-325.
- "Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress," Joseph E. Stiglitz, Amartya Sen, Jean-Paul Fitoussi, Executive Summary, pages 1-12, 2009. 12 Pages <https://www.stat.si/doc/dzstat/Stiglitz%20report.pdf>
- לאור, ט., גן, ד., אבישר, א. (2018), פעילים סביבתיים בישראל - מה מגיע אותם?, אקולוגיה וסביבה, 9(1).

בהצלחה !!!